

Sygn. akt

III AUa 892/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **5 czerwca 2013 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Irena Mazurek
	Sędziowie:	SSA Alicja Podczaska (spr.) SSA Roman Skrzypek
	Protokolant	st.sekr.sądowy Małgorzata Leniar

po rozpoznaniu w dniu **5 czerwca 2013 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **K. I.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o emeryturę

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku **Sądu Okręgowego w Przemyślu**

z dnia **23 lipca 2012 r.** sygn. akt **III U 108/12**

I. **o d d a l a** apelację,

II. **zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. na rzecz wnioskodawczynie K. I. kwotę 120 zł (słownie: sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 stycznia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. uchylił własną decyzję z dnia 30 kwietnia 1997 r. i odmówił K. I. prawa do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawczyni domagała się jej zmiany i przyznania prawa do emerytury, zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na przyjęciu że nie istnieją podstawy przyznania prawa do emerytury, którą pobierała od 15 lat.

Odpowiadając na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, wskazując, że zaświadczenie stanowiące podstawę przyznania spornego świadczenia nie odzwierciedlało stanu zdrowia dziecka.

Wyrokiem z dnia 23 lipca 2012 r., sygn. akt III U 108/12 Sąd Okręgowy w Przemyślu Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przywrócił wnioskodawczyni prawo do emerytury od dnia 1 lutego 2012 r. oraz zasądził od ZUS Oddziału w R. na rzecz wnioskodawczyni kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ustalił, że K. I., ur. (...) na podstawie decyzji z dnia 30 kwietnia 1997 r. nabyła prawo do emerytury od 1.03.1997 r. w oparciu o przepisy rozporządzenia RM z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Powyższa decyzja została wydana w oparciu o zaświadczenie lekarskie specjalisty chorób dziecięcych z ZOZ w J. z dnia 21 lutego 1997 r., potwierdzające, że córka wnioskodawczyni I. I. ur. (...), wymaga stałej opieki matki ze względu na astmę oskrzelową, migrenę, nerwicę i zapalenie miedniczek nerkowych. Emerytura była wypłacana do dnia 31.01.2012 r.

Przechodząc do oceny prawnej Sąd Okręgowy uznał, że mimo powołania w podstawie prawnej zaskarżonej decyzji art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, podstawą wznowienia postępowania faktycznie był art. 114 ust. 1 a tej ustawy, skoro podstawą pozbawienia wnioskodawczyni prawa do emerytury była odmienna ocena przez organ rentowy zaświadczenia z dnia 21 lutego 1997 r.

W apelacji od powyższego wyroku organ rentowy wniósł o jego zmianę i oddalenie odwołania, zarzucając naruszenie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, poprzez jego niezastosowanie w sprawie oraz przepisów art. 101 pkt. 1 tej ustawy w związku z art. 316 § 1 kpc, poprzez ich niezastosowanie w sprawie.

W uzasadnieniu organ rentowy podkreślał, że przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że ze względu na stan zdrowia zarówno w dacie 31.12.1998 r., jak i na dzień 17.01.2012 r. córka wnioskodawczyni nie wymagała stałej opieki ze strony matki. Warunkiem otrzymywania wcześniejszej emerytury jest występowanie przesłanek określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia RM z dnia 15.05.1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki przez cały okres pobierania świadczenia. Zdaniem apelującego sąd winien brać pod uwagę stan rzeczy istniejący w dacie wydawania orzeczenia.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest nieuzasadniona i podlega oddaleniu, ponieważ zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Przemyślu jest trafny i nie narusza prawa.

Przedmiotem sporu w sprawie jest uprawnienie K. I. do emerytury przyznanej na podstawie przepisów rozporządzenia RM z dnia 15.05.1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Świadczenie emerytalne zostało przyznane wnioskodawczyni na podstawie decyzji z dnia 30 kwietnia 1997 r., a następnie jego wypłata została wstrzymana od 1 lutego 2012 r., na podstawie decyzji z dnia 12 stycznia 2012 r. Decyzją z dnia 17 stycznia 2012 r. ZUS Oddział w R. podając w podstawie prawnej art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS odmówił wnioskodawczyni prawa do wcześniejszej emerytury, stwierdzając iż zaświadczenie lekarskie, będące podstawą wydania decyzji z dnia 30.04.1997 r. o przyznaniu prawa

do emerytury, nie wskazywało schorzenia, określonego w § 1 ust. 3 pkt. 4 rozporządzenia RM z dnia 15.05.1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki.

Zgodzić należy się z oceną Sądu I instancji, że ponownego ustalenia prawa wnioskodawczyni do świadczenia organ rentowy dokonał w oparciu o art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie zaś na podstawie art. 114 ust. 1. Organ rentowy nie wykazał okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji rentowej, które miałyby wpływ na prawo do emerytury, tylko dokonał zbadania dołączonego do wniosku o emeryturę zaświadczenia lekarskiego z dnia 21 lutego 1997 r. Nie do zaaprobowania jest sytuacja, w której organ rentowy powołując się na treść art. 114 ust. 1 zmienia decyzję przyznającą uprzednio prawo do świadczenia, jedynie dlatego, że inaczej ocenił materiał dowodowy zebrany w poprzednim postępowaniu i w tym samym to postępowaniu oceniony.

Podkreślić też należy, że wykładnia art. 114 ust. 1 ustawy przyjęta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2003 r. III UZP 5/03 (OSNP 2003, Nr 18, poz. 442) wykluczyła pojmowanie jako nowych okoliczności odmiennej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów. W świetle tej uchwały nie jest dopuszczalne ponowne ustalenie prawa do świadczeń tylko z tej przyczyny, że organ rentowy w wyniku ponownej oceny dowodu uzna go za niewiarygodny lub poweźmie wątpliwości co do jego wiarygodności i przeprowadzi postępowanie dowodowe w celu ponownego prowadzenia stwierdzonych tym dowodem okoliczności.

Do ponownego ustalenia prawa do świadczenia, już po uprawomocnieniu się decyzji wskutek ujawnienia, że przedłożone dowody nie dawały podstawy do ustalenia prawa do emerytury dawał podstawę organowi rentowemu przepis art. 114 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dodany ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Powołana regulacja stanowiła instrument, umożliwiający organom rentowym powtórna ocenę stanu faktycznego, określającego warunki przyznania prawa do świadczenia i możliwość naprawienia własnych, niespowodowanych działaniem ubezpieczonych błędów, polegających na ustaleniu prawa do świadczeń bez podstawy faktycznej, a został wprowadzony w miejsce stosowanego w ten sposób art. 114 ust. 1 pkt. 1 ustawy, którego wykładnia przyjęta w uchwale SN z dnia 5 czerwca 2003 r. (III UZP5/03, OSNP 2003 nr 18, poz. 442) wykluczyła rozumienie, jako nowych okoliczności, odmiennej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów.

Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11, opublikowanym w Dzienniku Ustaw z dnia 8 marca 2012 r. poz. 251, art. 114 ust. 1a został uznany za niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP. Art. 114 ust. 1a utracił moc z dniem 8 marca 2012 r.

Na skutek powyższego orzeczenia z polskiego porządku prawnego usunięta została podstawa prawna ponownego rozpoznania z urzędu uprawnień i wstrzymania wypłaty świadczeń nienależnych lecz przyznanych wskutek niewywołanego przez świadczeniobiorcę błędu organu rentowego, co do oceny dowodów, stanowiących podstawę ustalenia prawa. Zaistniała zmiana stanu prawnego powoduje, że sądy orzekające w sprawach, w których zastosowano art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, obowiązane są do zapewnienia stanu wynikającego z wyroku Trybunału Konstytucyjnego przez uchylenie decyzji wydanych na jego podstawie. Skutek ten zrealizował Sąd Okręgowy w Rzeszowie, który zmienił odmowną decyzję w przedmiocie świadczenia emerytalnego i przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od 1 lutego 2012 r.

Rozważając kwestię granic dopuszczalności ingerencji w ustalone prawomocną decyzją prawo do świadczenia, przywołać także należy – wyprzedzający usunięcie z porządku prawnego art. 114 ust. 1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS – pogląd Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyrażony w wyroku z dnia 15 września 2009 r. w sprawie M. M. przeciwko Polsce (nr 10373/05) o konieczności zachowania sprawiedliwej równowagi pomiędzy interesem publicznym, a zasadą poszanowania mienia jednostek i ingerencji w prawo własności przez odmowę prawa i wstrzymanie wypłaty świadczeń raz przyznanych.

Powołany wyrok spowodował zmianę praktyki stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W wyroku tym Trybunał stwierdził, że jeśli błąd przy wydaniu prawomocnej decyzji ustalającej prawo do świadczenia emerytalnego został spowodowany przez organy władzy publicznej, bez przyczynienia się jakiegokolwiek osoby trzeciej, należy zastanowić się, czy uchylene takiej decyzji w trybie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie nałoży na ubezpieczonego nieproporcjonalnego ciężaru, w szczególności gdy jest wysoce prawdopodobne, iż ubezpieczony nie mógłby przystosować się do zmienionych okoliczności z uwagi na wiek, stan zdrowia lub sytuację rodzinną.

Konkludując, stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy prawidłowo, tj. mając na uwadze stan prawny, obowiązujący w dacie orzekania, ustalił uprawnienie wnioskodawczyni do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem.

Z podanych przyczyn orzeczono, jak w punkcie I sentencji na podstawie art. 385 kpc. Orzeczenie o kosztach znajduje oparcie w art. 98 kpc i § 13 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokacie i ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej ponoszonej z urzędu.